

Рада громадськості
з питань санкцій

Санкційний To-Do List:

*Консолідовані рекомендації по
оновленню санкційної політики*

Листопад 2024

Метою цього документу є зібрати та оновити рекомендації громадянського суспільства України, зокрема тих організацій, що входять до Ради громадськості з питань санкцій, щодо санкційних пріоритетів для країн-партнерів з метою усунення прогалин у санкційній політиці та заходах експортного контролю.

Рада громадськості з питань санкцій створена для координації роботи представників влади та громадянського суспільства задля спільної адвокації, впровадження та оновлення обмежень проти Росії та її партнерів й об'єднує такі організації: мережа захисту національних інтересів "ANTS", Black Sea News та Інститут Чорноморських Стратегічних Досліджень, DiXi Group, Інститут Законодавчих Ідей, ICUV (International Center for Ukrainian Victory), KSE Institute, OSINT-агенція Molfar, Незалежна антикорупційна комісія (НАКО), Рада економічної безпеки України (РЕБ), Центр глобалістики «Стратегія XXI», StateWatch/TrapAggressor, Razom We Stand, ГО "Український аналітичний центр У8".

Рекомендації консолідовано **Незалежною антикорупційною комісією (НАКО)** в рамках проекту за фінансової підтримки **"Ініціативи секторальної підтримки громадянського суспільства України"**. Зміст рекомендації є виключною відповідальністю організацій-авторів та не обов'язково відображає погляди "Ініціативи секторальної підтримки громадянського суспільства України".

1000 днів повномасштабної війни - санкційні здобутки і прогалини

За понад два роки повномасштабної війни Росії проти України міжнародна спільнота доклала значних зусиль для посилення тиску на Росію через масштабні санкційні заходи. Ці кроки мали на меті підірвати економічні основи агресії та обмежити військові можливості Кремля. На тисячний день цієї війни можна констатувати як значні успіхи, так і серйозні недоліки, що необхідно усунути задля збереження ефективної санкційної політики.

Серед ключових досягнень санкційного тиску слід виділити **нафтове ембарго ЄС**. Воно стало одним із найважливіших інструментів скорочення доходів російського бюджету. Економічний тиск на Росію також став помітним, із суттєвим зниженням доходів від нафтогазового сектору. У 2023 році експорт нафти скоротився на 20%, а доходи бюджету від нафти та газу – на 24%¹. Проте залежність європейських країн від трубопровідної нафти досі створює прогалини, які Росія активно використовує. Водночас впровадження обмежень по **доступу до критичних компонентів** ускладнило виробництво військової техніки в РФ. Певною мірою це обмежило російський військово-промисловий комплекс у виробництві ракет, дронів та інших типів озброєння і техніки, втім виклики глобального експортного контролю все ще дозволяють імпортувати високотехнологічні компоненти через треті країни. Це, разом із загальним погіршенням економічної ситуації, спричинило зростання інфляції та кризи в стратегічних галузях, таких як авіабудування, машинобудування, вугільна промисловість та деревообробка. **Індивідуальні санкції** проти ключових осіб російської влади, зокрема пропагандистів, олігархів і високопосадовців, позбавили їх доступу до західних активів, посилюючи тиск на еліти.

Водночас, існують суттєві прогалини, які заважають досягти повного ефекту від санкцій. Наприклад, Росія створила **"тіньовий флот"**, який транспортує близько 90% її сировини нафти², дозволяючи обходити встановлений ціновий коридор. Крім того, недостатній контроль за дотриманням механізму price cap дозволяє Росії отримувати доходи, які перевищують встановлені обмеження. **Імпорт критичних компонентів** у 2023 році досяг \$27,6 млрд³, що свідчить про успішність обходу: санкцій через треті країни, такі як Китай, Тайланд, ОАЕ та інші^{4,5,6}. **Недостатній вихід міжнародного бізнесу з Росії** залишається ще однією серйозною проблемою, адже тисячі західних компаній продовжують працювати у Росії та сплачувати податки до бюджету країни-агресора⁷. Водночас з цим, зростання експорту в Росію з "дружніх країн" вказує на необхідність запровадження вторинних санкцій для унеможливлення обходу обмежень. **Вибіркові індивідуальні санкції** проти російських олігархів, високопосадовців та

¹ Bloomberg, [Russia's 2023 Oil and Gas Revenue Curbed by Sanctions. Cheaper Crude](#)

² KSE Institute, [Russian Oil Tracker August 2024: Russian Oil Revenues Increase. More Sanctions on Shadow Fleet Needed](#)

³ Оцінка KSE Institute, [The International Working Group on Russian Sanctions, Working paper №20 "Export Controls: A Key G-7 Tool to Halt Russia's War"](#)

⁴ NAKO, [Wings of War: Analysing the Western Parts in Russian Fighter Jets](#)

⁵ Trap Aggressor, ["The Promtekh network: the route of Western weapons components from the EU to Russia"](#)

⁶ NAKO, [Globalization, Weaponized: Foreign Components in Weapons and Equipment Used by the Russian Army](#)

⁷ <https://leave-russia.org/uk>

виробників озброєння дозволяють переписувати активи на пов'язаних осіб⁸⁹. А **відсутність процесу конфіскації** приватних підсанкційних активів зменшує ефект від цього виду санкцій.

Попри значні досягнення, санкційна політика потребує суттєвого вдосконалення. Подальші кроки мають включати посилення контролю за дотриманням санкцій, розширення міжнародної співпраці для ліквідації прогалин та посилення економічного тиску на агресора. Лише через скоординовані дії міжнародної спільноти можна забезпечити ефективність санкцій і наблизити перемогу України.

⁸ Trap Aggressor, ["How to become a millionaire at the age of 5? French secrets of Putin's oligarch Andrei Bokarev"](#)

⁹ Trap Aggressor, ["The invader's European nest: the family of a Russian aircraft and drone developer owns property in France and the UK"](#)

Рекомендації

Доступ до стратегічних ресурсів

- ☐ **Заборона експорту, реекспорту та транзиту стратегічно важливих мінерально-сировинних матеріалів до РФ:** Забезпечення обмеження доступу Російської Федерації до дефіцитних ресурсів, таких як хром¹⁰, літій, вольфрам, сурма тощо, які є критично важливими для військово-промислового комплексу (ВПК).
- ☐ **Розширення списку пріоритетних товарів CHPL (List of Common High Priority Items):** Доповнення списку новими кодами HS, які охоплюють критично важливі мінерально-сировинні матеріали в різних формах: від металевих руд і сполук до кінцевих товарів.
- ☐ **Блокування доступу РФ до технологій для видобутку дефіцитних ресурсів:** Впровадження обмежень на передачу технологій, необхідних для розробки російських родовищ критичних мінерально-сировинних матеріалів.
- ☐ **Запровадження санкцій проти суб'єктів, пов'язаних з критичними мінерально-сировинними матеріалами:** Введення фінансових та торговельних обмежень щодо російських та іноземних компаній, які беруть участь у переробці критичних матеріалів і постачають їх підприємствам ВПК РФ.
- ☐ **Дипломатична робота з країнами Глобального Півдня:** Активізація дипломатичних зусиль для зменшення залежності країн Глобального Півдня від РФ та обмеження можливостей Росії використовувати ці країни як альтернативні джерела критичних мінерально-сировинних ресурсів.

Критичний метал для армії: Як хром забезпечує військову міць РФ

Росія критично залежить від імпорту високоякісного хрому для виробництва артилерійських стволів, бронетехніки та інших військових систем. Через низьку якість власних родовищ РФ змушена закуповувати хром у Казахстані, Південній Африці та країнах ЄС. Зокрема, Нідерланди й Німеччина виступають ключовими транзитними хабами для постачань із ПАР. Хром використовується для зміцнення сталі та хромування стволів, що робить його незамінним для підтримки артилерійської міцї РФ.

Націлені санкції на ключових постачальників, таких як Aktobe Ferroalloy Plant у Казахстані чи Rand York Minerals у ПАР, можуть суттєво послабити російське виробництво. Обмеження доступу до цього критичного металу ускладнить виробництво нових артилерійських систем та створить дефіцит запчастин для чинного озброєння, що безпосередньо вплине на здатність РФ продовжувати агресію.

¹⁰ United24 Media, [Russia Keeps Freely Importing Chromium. Powering Artillery That Kills Soldiers and Civilians in Ukraine](#)

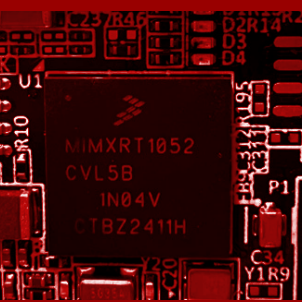
Доступ до критичних технологій

- ☐ **Посилення контролю за постачанням західних технологій для ВПК РФ:** Забезпечення суворого нагляду за дотриманням обмежень на експорт мікроелектроніки, двигунів, верстатів, запчастин до кораблів та іншого обладнання, що може використовуватися для військово-промислового комплексу Росії.
- ☐ **Блокування китайсько-російської співпраці в торгівлі верстатами з ЧПК¹¹:**
 - ☐ Введення обмежень щодо китайських і російських постачальників високотехнологічного обладнання, а саме верстатів із ЧПК, їх компонентів, розхідних матеріалів та програмного забезпечення.
 - ☐ Заохочення західних виробників верстатів з ЧПК до посилення контролю за діяльністю дистриб'юторів і кінцевих користувачів, проведення ретельного скринінгу китайських партнерів, зокрема дистриб'юторів та клієнтів, а також посилення нагляду за дочірніми підприємствами в КНР.
- ☐ **Розширення списку CHPL кодами високотехнологічного обладнання:** Включення в List of Common High Priority Items (CHPL) кодів HS для повного спектру високотехнологічного обладнання, зокрема верстатів з числовим програмним керуванням (ЧПК) та їхніх компонентів і розхідних матеріалів.
- ☐ **Запровадження додаткової інформації у SWIFT-повідомленнях:** Обов'язкове зазначення кодів HS у SWIFT-повідомленнях при торгівлі з країнами, що мають високий ризик обходу санкцій.
- ☐ **Квотування експорту критичної продукції:** Встановлення обмежень на експорт критичних технологій (верстатів, обладнання тощо) до країн-транзитних пунктів (Середня Азія, Туреччина) на рівні 2021 року з допуском не більше ніж на +15%.
- ☐ **Розширення стандартів фінансової звітності:** Введення обов'язкової вимоги до компаній оцінювати обсяги непрямих поставок підсанкційної продукції до РФ.
- ☐ **Посилення комплаєнсу західних компаній:** Розширення механізмів перевірки кінцевих користувачів бізнесами з підвищенням їх відповідальності за недотримання санкцій¹².
- ☐ **Алгоритми виявлення порушень санкцій:** Розробка та впровадження алгоритмів автоматизованого онлайн-аналізу фінансових та торгових операцій для виявлення ризикових покупців і запобігання порушенням санкцій.

¹¹ Рада Економічної Безпеки, [Запасний варіант для агресора: Новий звіт РЕБ про роль Китаю у збереженні доступу Росії до критично важливого промислового обладнання](#)

¹² RUSI, OSJI, NAKO, Heartland Initiative, [Managing risks created by Russia's invasion of Ukraine: enhanced due diligence and advanced know your-customer policies](#)

“Свіжа” мікроелектроніка для ВПК РФ

Попри експортний контроль, російське ВПК продовжує використовувати компоненти, вироблені західними компаніями. У збитих в Україні російських ракетах і безпілотниках було виявлено мікроелектроніку, виготовлену у 2022–2024 роках провідними компаніями США та країн ЄС. Такі компоненти входять до категорій високого пріоритету за списками CHPL, що визначає їх критичність для створення сучасної зброї. Росія отримує ці компоненти здебільшого через треті країни, передусім Китай. На фото: нідерландський мікроконтролер NXP, 2024 року виробництва, знайдений у БПЛА “Гербера”¹³.

Енергетика та транспортна логістика

- ☐ **Контроль експорту енергоресурсів:** Забезпечення органами влади держав-партнерів суворого контролю над експортом скрапленого природного газу (СПГ), нафти, нафтопродуктів і природного газу з РФ.
- ☐ **Блокування тіньового флоту та обмеження на арктичні проєкти РФ:** Запровадження санкцій на судна, задіяні в обході санкцій, та обмеження участі РФ у реалізації арктичних енергетичних і логістичних проєктів.
- ☐ **Блокування розширення навігації РФ через контроль Північного морського шляху:** Запобігання використанню РФ Північного морського шляху як ключового маршруту для обходу санкцій і транспортування ресурсів.
- ☐ **Блокування доступу до технологій для геологорозвідки та видобутку палива:** Заборона постачання технологій і програмного забезпечення, необхідних для розвідки та видобутку викопного палива в РФ.
- ☐ **Розширення санкцій проти «Росатому»:** Обмеження участі «Росатому» в нових проєктах, ізоляція компанії від міжнародної співпраці у сфері ядерної енергетики та розширення чинних санкцій.
- ☐ **Оптимізація обмежень на транзит через РФ:** Розширення обмежень на транзит товарів через територію РФ із врахуванням критичних маршрутів і категорій продукції.
- ☐ **Модернізація механізму цінового обмеження на сиру нафту (price cap):**
 - ☐ Забезпечення вільного доступу нафтопродуктів із третіх країн, вироблених з нафти російського походження, на західні ринки за умови дотримання цінового обмеження.
 - ☐ Введення адміністративних бар'єрів, квотування або додаткових мит для нафтопродуктів, що виготовлені з російської нафти, купленої без гарантованого дотримання price cap.

¹³ Портал ГУР МОУ “Війна і санкції”, [Microcontroller MIMXRT1052 CVL5B 1N04V CTBZ2411H](#)

“Тіньовий флот” для СПГ: РФ намагається розширити експорт

Росія почала створювати "тіньовий флот" для забезпечення перевезень СПГ, попри санкції з боку США, ЄС та Великобританії. На початку серпня 2024 року російські танкери почали обходити санкції, здійснюючи поставки СПГ з проєкту Arctic LNG 2. Вони регулярно проходять через територіальні води європейських країн як от Данія, Нідерланди та Бельгія.

Через західні санкції на експорт СПГ, Arctic LNG 2 скоротив видобуток на газових родовищах майже до нуля у листопаді 2024 року. Водночас забезпечення ефективності енергетичних санкцій та протидія новим стратегіям адаптації РФ вимагає жорстких та скоординованих міжнародних дій.

Росатом: ядерний гігант, “непомічений” санкціями

Росія контролює значну частину світового ринку атомної енергетики, постачає ядерне паливо до 15 країн, зокрема ЄС та США, і є ключовим гравцем у збагаченні урану. Це надає їй потужний важіль впливу, який може бути використаний проти контрагентів. Ключовим гравцем цього сектору є “Росатом” - він приносить десять мільярдів доларів прибутку на рік, будуючи понад третину нових реакторів по всьому світі.

У структурі “Росатому” існує підрозділ, відповідальний за ядерне озброєння, що напряму пов’язує його із ВПК РФ. Працівники “Росатому” брали безпосередню участь у захопленні Чорнобильської та Запорізької АЕС. А на одному з його дочірніх підприємств в Татарстані виробляють іранські БПЛА “Шахед”.

Економічні санкції проти юридичних та фізичних осіб

- ☐ **Санкції проти працівників спецслужб та пропагандистів:** Введення персональних санкцій проти працівників спецслужб РФ (ГРУ, ФСБ, СВР), пропагандистів, що діють за кордоном.
- ☐ **Санкції проти судновласників та екіпажів тіньового флоту:** Обмеження щодо судновласників, керуючих компаній, капітанів та старшого складу екіпажів суден, що використовуються для обходу санкційного режиму.
- ☐ **Замороження та конфіскація приватних активів:** Блокування активів російських олігархів, виробників ВПК та інших підсанкційних осіб у країнах санкційної коаліції з подальшою можливістю їхньої конфіскації.
- ☐ **Синхронізація санкційних списків¹⁴:** Координація санкційної політики між країнами санкційної коаліції з метою створення єдиного санкційного списку фізичних та юридичних осіб.
- ☐ **Розширення механізму вторинних санкцій:** Застосування вторинних санкцій та інших інструментів тиску на «треті країни», які сприяють обходу санкційного режиму.
- ☐ **Зобов’язання компаній з російським капіталом до звітності:** Введення обов’язкової звітності для західних компаній із часткою російського капіталу понад 25% щодо експорту продукції, забороненої до постачання в РФ.

¹⁴ NAKO, [Inconsistency In Action: A Case of Sanctioning Russian Military Industry](#)

Владімір Лісін: олігарх, металург та друг Путіна

Владімір Лісін - відомий російський олігарх та власник Новолипецького металургійного комбінату (НЛМК). Лісін є одним із провідних виробників спеціальної електротехнічної сталі, яка є важливою для виробництва електромашин та військової техніки та володіє стратегічними активами в Росії: металургійні комбінати, гірничо-збагачувальні підприємства, оператори залізничних перевезень та порти¹⁵.

Його компанії постачали вугілля на окупований Донбас, а сам Лісін також фігурує у низці справ, пов'язаних з ухиленням від санкцій, та підозрюється у можливому вбивстві бельгійського керівника НЛМК.

Компанії Лісіна не були внесені під санкції ЄС, США чи Великої Британії.

Моніторинг ефективності санкційної політики

- ☐ **Відстеження ефективності санкцій у ключових секторах:** Постійний моніторинг впливу санкцій на енергетичний сектор та військово-промисловий комплекс (ВПК) РФ.
- ☐ **Аналіз санкційних прогалин:** Проведення регулярного аналізу для виявлення недоліків у санкційній політиці та вдосконалення обмежень.
- ☐ **Покращення міжнародної координації:** Посилення співпраці, обміну досвідом і даними між країнами санкційної коаліції та державами, зокрема тими, що межують із КНР, для подолання прогалин в експортному контролі.
- ☐ **Посилення спроможностей органів правопорядку:** Розширення можливостей правоохоронних органів щодо розслідування порушень санкційних режимів та притягнення винних до відповідальності. Розширення права митних органів західних союзників на блокування чи призупинення експортних операцій у разі підозри, що товар вірогідно планується до постачання в РФ в обхід санкцій.
- ☐ **Прискорення розгляду порушень санкцій:** Встановлення чітких термінів для національних органів на підтвердження отримання звернень про порушення та початок розслідувань.
- ☐ **Політика "Знай свого клієнта" (KYC):** Тісна співпраця органів з виробниками для вдосконалення стандартів KYC та забезпечення перевірки кінцевих користувачів продукції. Регулярні зустрічі представників влади і ключового бізнесу для аналізу прогалин з метою їх усунення.

¹⁵ Trap Aggressor, ["Lisin's steel: why the supplier of raw materials for Russian weapons is still not sanctioned"](#)

Китай: критична ланка в обході санкцій РФ

Китай став головним постачальником промислового обладнання та технологій для російського військово-промислового комплексу. Китай забезпечує до 80-90% імпорту ЧПК верстатів та 70-80% імпорту мікроелектроніки, які є ключовими для виробництва озброєння.

Значна частина цього обладнання виготовлена західними компаніями на китайських заводах або потрапляє до РФ через схеми реекспорту, що залучають сотні компаній. Західні санкції часто не охоплюють китайських постачальників, що створює значний виклик для ефективності обмежувальних заходів.

Висновки

Ці заходи, запропоновані громадянським суспільством України, покликані посилити санкційний тиск, ускладнити обхід санкцій та зменшити економічні та технологічні спроможності Росії вести війну проти України. Лише скоординовані дії міжнародної спільноти дозволять досягти поставлених цілей та забезпечити довгострокову ефективність санкційної політики. Рада громадськості з питань санкцій пропонує звернути увагу та сфокусувати коаліційні зусилля в роботі над наступними пріоритетами:

Необхідність адаптації санкційної політики, оскільки Росія постійно адаптується до нових обмежень, а отже вдосконалення санкційних механізмів є критично важливим для забезпечення їхньої ефективності. Актуальні виклики, пов'язані з обходом санкцій, потребують гнучкості та скоординованих зусиль країн-учасниць коаліції.

Розширення координації та міжнародної співпраці. Синхронізація санкційних списків, покращення обміну інформацією та спільне розслідування порушень сприятимуть дотриманню санкцій.

Протидія обходу санкцій, зокрема виявлення та ліквідація схем обходу санкцій, включаючи нелегальні поставки критичних компонентів и обладнання через «треті країни» та тіньовий флот, мають стати одним із пріоритетів.

Фокус на критичних секторах, передусім контроль за дотриманням санкцій у сфері енергетики, транспортної логістики, ВПК та технологіями є ключовим для позбавлення РФ стратегічних ресурсів, що забезпечують її економічну та військову стійкість.

Сприяння прозорості та відповідальності бізнесу через запровадження стандартів прозорості, таких як KYC, звітність компаній із російським капіталом, створення баз даних підозрілих суб'єктів та вдосконалення обміну інформацією, стане основою для ефективного контролю.

Модернізація механізмів моніторингу з використанням сучасних технологій, таких як аналітика макроекономічних даних і алгоритми виявлення ризикових транзакцій, сприятиме профілактиці порушень та дозволить швидко реагувати на потенційні загрози.

Посилення правового та інституційного підґрунтя, що передбачає розширення повноважень органів правопорядку та створення чітких процедур для розгляду порушень санкційного режиму, забезпечить кращу реалізацію санкційної політики.

І, зрештою, стратегічне оновлення санкційної політики - санкції залишаються одним із найефективніших інструментів впливу. Однак для досягнення максимального результату необхідне їхнє постійне оновлення, враховуючи нові загрози, технології та зміни у глобальній економіці.